

Asia: VN/35482/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle uudeksi Ahvenanmaan itsehallintolaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Säteilyturvakeskuksen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi Ahvenanmaan itsehallintolaiksi

Säteilyturvakeskus (STUK) toimii valvovana viranomaisena säteily- ja ydinturvallisuusasioissa. Tästä on säännöksiä muun muassa säteilylaissa, ydinenergialaissa, vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa sekä eräiden tuotteiden markkinavalvonnasta annetussa laissa. STUKilla on toimialallaan eduskunnan sille delegoimaa norminantovaltaa. STUK toimii lisäksi yhteyspisteenä eräissä alan kansainvälisiin sopimuksiin ja EU-lainsäädäntöön perustuvissa tehtävissä.

Ahvenanmaan maakunnan ja eduskunnan välisessä lainsäädännöllisessä ja sitä kautta toimeenpanoon liittyvässä toimivallan jaossa on aihepiirejä, jotka liittyvät Euratom-sopimuksen täytäntöönpanosäätelyyn, muihin säteily- ja ydinturvallisuusasioihin sekä STUKin tehtäviin. Näitä aihepiirejä ovat esimerkiksi

- terveydenhuolto (säteilyn lääketieteellinen käyttö, yksityiset ja julkiset palveluntuottajat)
- lääkkeet (isotooppilääketiede)
- eläinlääkintähuolto (säteilyn käyttö eläinlääketieteessä)
- rakentaminen ja siihen liittyvät standardit (ydinlaitoksen rakentaminen)
- luonnon- ja ympäristönsuojelu (ydinlaitoksen rakentaminen, ympäristön säteilyvalvonnan järjestäminen)
- terveydensuojelu, työsuojelu (työperäinen altistuminen säteilylle, säteilytyöntekijöiden annosrekisteri, sisäilman ja talousveden radioaktiivisuus / radon)
- kuluttajaturvallisuus (säteilevät tuotteet sekä säteilyn käyttö kuluttajapalveluissa)

- pelastustoimi (säteilyvaaratilanteet)

STUK on tulkinnut nykyistä sääntelyä siten, että säteily- ja ydinturvallisuuslainsäädäntöä ja STUKin toimivaltuuksia ja toimivaltasuhteita muihin viranomaisiin (esim. terveydensuojelu, työsuojelu) sovelletaan myös Ahvenanmaalla samoin perustein kuin muuallakin valtakunnan alueella.

STUK pitää tärkeänä, että Euratom-sopimukseen perustuva lainsäädäntö implementoidaan yhdenmukaisesti koko valtakunnan alueella.

STUK ehdottaa harkittavaksi, että itsehallintolakiin otetaan selkeyttävää sääntelyä toimivallan jaosta säteily- ja ydinturvallisuusasioissa ja arvioitavaksi, olisiko säteilyturvallisuuteen liittyvä sääntely tarpeen sisällyttää Eduskunnan lainsäädäntövaltaan.

STUK kiinnittää huomiota ydinenergian käytön osalta, ehdotuksen 26 §:n 1 momentin 37 kohtaan. Ahvenanmaan hallituksen suostumus olisi saatava ydinvoimalaitoksen rakentamiseen, hallintaan ja käyttöön sekä tähän liittyvän materiaalin käsittelyyn ja säilytykseen Ahvenanmaalla. Kyseinen kohta soveltuisi vain ydinvoimalaitoksiin, jolloin sen ulkopuolelle jäävät muut ydinlaitokset, kuten ydinjätteen loppusijoituslaitos tai ydinjätteiden käsittelyyn ja varastointiin käytettävät laitokset. STUK esittää harkittavaksi olisiko kyseisen kohdan alaa arvioitava myös muiden ydinlaitosten osalta. Lisäksi kyseisen kohdan materiaaliin ja ydinlaitoksen hallintaan liittyvää terminologiaa voisi olla syytä yhdenmukaistaa uuden ydinenergilain (EV 110/2026 vp) terminologian kanssa. Erityisesti materiaaliin viittaavalta osin kohta on luonteeltaan epäselvä.

Toinen ydinenergian käyttöön liittyvä huomio liittyy tilanteeseen, jossa maakunnan alueelle päätettäisiin rakentaa ydinlaitos. Laitoksen rakentamiseen liittyvä sääntely vaikuttaa olevan sekä Eduskunnan (ydinvoima) että maakunnan (rakentaminen ja ympäristönsuojelu) lainsäädäntövallan piirissä. Uusi ydinenergilaki viittaa esimerkiksi rakentamisen osalta rakentamislain (751/2023) säännöksiin. Tilanteessa, jossa Ahvenanmaalle rakennettaisiin ydinlaitoksia, on tarpeen tarkastella asiaa koskeva sääntely niiden rajapintojen osalta, joissa osa sääntelystä kuuluu Ahvenanmaan toimivaltaan. Vähäisenä huomiota ydinvoimaa koskevan kohdan osalta, että kyseisen kohdan numerointi on ehdotuksessa väärin (on 23, pitäisi olla 37).

Pelastustoimeen ja väestönsuojeluun liittyen STUK kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että maakunnan pelastuslaissa ei ole pelastuslain 46 §:n 9 kohtaa vastaavaa säännöstä yhteistyöstä STUKin kanssa ja pelastuslaista sovelletaan vain väestönsuojelua koskevia kohtia itsehallintolain perusteella. Rajanveto tältä osin tekee STUKin roolin erityisesti säteilyvaaratilanteita koskien jossain määrin epäselväksi. Huomio ei kuitenkaan suoranaisesti liity ehdotettuun lainsäädäntöön vaan maakunnan pelastuslakiin ja siihen liittyvään käytännön viranomaisyhteistyöhön.

Strålsäkerhetscentralens utlåtande om utkastet till regeringens proposition om Ålands självstyrelse

Strålsäkerhetscentralen (STUK) fungerar som tillsynsmyndighet i frågor som gäller strål- och kärnsäkerhet. Bestämmelser om detta finns bland annat i strålskyddslagen, kärnenergilagen, lagen om transport av farliga ämnen samt lagen om marknadskontroll av vissa produkter. Inom sitt verksamhetsområde har STUK normgivningsbefogenheter som delegerats av riksdagen. STUK fungerar dessutom som nationell kontaktpunkt för vissa uppgifter som grundar sig på internationella avtal och EU-lagstiftning inom området.

I fördelningen av lagstiftningsbehörighet och den därav följande verkställighetsbehörigheten mellan landskapet Åland och riksdagen finns sakområden som anknyter till regleringen av genomförandet av Euratomfördraget, andra frågor om strål- och kärnsäkerhet samt STUK:s uppgifter. Dessa sakområden omfattar exempelvis:

- hälso- och sjukvård (medicinsk användning av strålning, privata och offentliga tjänsteproducenter)
- läkemedel (isotopmedicin/nuklearmedicin)
- byggnation och tillhörande standarder (byggnation av kärnanläggning)
- natur- och miljöskydd (byggande av kärnanläggning, miljöns strålsäkerhets övervakning)
- hälsoskydd och arbetarskydd (yrkesmässig exponering för strålning, dosregister för strålningsarbetstagare, radioaktivitet/radon i inomhusluft och hushållsvatten)
- konsumentssäkerhet (strålande produkter samt användning av strålning i konsumenttjänster)
- räddningsväsendet (strålningsnödsituationer)

STUK har tolkat den nuvarande regleringen så att lagstiftningen om strål- och kärnsäkerhet samt STUK:s befogenheter och dess behörighetsförhållanden till andra myndigheter (t.ex. inom hälsoskydd och arbetarskydd) tillämpas också på Åland på samma grunder som i övriga delar av riket.

STUK anser det vara viktigt att lagstiftning som grundar sig på Euratomfördraget genomförs på ett enhetligt sätt inom hela rikets territorium.

STUK föreslår att man överväger att i självstyrelselagen införa tydligare regler om behörighetsfördelningen i frågor som rör strålnings- och kärnsäkerhet samt att man utvärderar om det skulle vara nödvändigt att införliva regleringen av strålningssäkerheten i riksdagens lagstiftningsbefogenheter.

STUK fäster uppmärksamhet till 26 § 1 mom. 37 punkten i förslaget, vad gäller användningen av kärnenergi. Ålandskommunens samtycke skulle krävas för uppförande, drift och användning av ett

kärnkraftverk samt för hantering och lagring av därmed sammanhängande material på Åland. Den aktuella punkten skulle endast gälla kärnkraftverk, vilket innebär att andra kärntekniska anläggningar, såsom slutförvarsanläggningar för kärnavfall eller anläggningar som används för hantering och lagring av kärnavfall, faller utanför dess tillämpningsområde. STUK föreslår att man även bör utvärdera om den aktuella punktens tillämpningsområde bör utvidgas till att omfatta andra kärntekniska anläggningar. Dessutom skulle det kunna vara lämpligt att harmonisera terminologin i den aktuella paragrafen, som avser material och förvaltning av kärnanläggningar, med terminologin i den nya kärnenergilagen (EV 110/2026 vp). Särskilt den del som avser material är till sin karaktär oklar.

En annan anmärkning som rör användningen av kärnenergi gäller den situation där man beslutar att bygga en kärnanläggning inom regionens område. Regleringen av anläggningens byggande verkar falla inom både riksdagens (kärnkraft) och regionens (byggande och miljöskydd) lagstiftningsbefogenheter. Den nya lagen om kärnenergi hänvisar till exempel, när det gäller byggandet, till bestämmelserna i bygglagen (751/2023). I en situation där kärnanläggningar skulle byggas på Åland är det nödvändigt att granska den relevanta lagstiftningen med avseende på de gränssytor där en del av regleringen faller under Ålands behörighet. En mindre anmärkning gällande avsnittet om kärnkraft är att numreringen av det aktuella avsnittet är felaktig i förslaget (det är 23, det borde vara 37).

När det gäller räddningstjänst och civilförsvaret påpekar STUK dessutom att den regionala räddningslagen inte innehåller någon bestämmelse motsvarande räddningslagens 46 § 9 punkten i räddningslagen om samarbete med STUK, och att endast de bestämmelser i räddningslagen som avser civilförsvaret tillämpas på grundval av självstyrelselagen. Denna avgränsning gör i viss mån STUK:s roll otydlig, särskilt när det gäller nödsituationer med strålrisk. Denna iakttagelse har dock inte direkt samband med den föreslagna lagstiftningen, utan med den regionala räddningslagen och det därmed förknippade praktiska myndighetssamarbetet.

Generaldirektör,

Pääjohtaja

Petteri Tiippana

Jurist,

Juristi

Outi Slant

Slant Outi
Säteilyturvakeskus